

Дорошенко К.К.Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ПОСЯГАННЯ
ПРЕДСТАВНИЦТВА В СУДІ БЕЗ ПОВНОВАЖЕНЬ**

Визначення об'єкта кримінального правопорушення є важливою умовою належного правозастосування норм під час прийняття відповідними суб'єктами процесуальних рішень. Особливо важливе значення визначення об'єкта кримінального правопорушення набуває під час прийняття нового закону про кримінальну відповідальність, яким до КК України імплементаються нові норми, які покликані здійснювати кримінально-правову охорону суспільних відносин.

У цій статті пропонується розглянути об'єкт кримінального правопорушення представництва в суді без повноважень за три-ступеневою вертикаллю, яка застосовується вітчизняними науковцями протягом тривалого часу, а також за горизонталлю під час визначення безпосереднього об'єкту посягання.

Через призму дослідження об'єкта кримінального правопорушення з'ясовуються обставини, які мають суттєвий вплив на інші складові складу кримінального правопорушення, а також зачіпають питання доцільності криміналізації діяння, за умови відсутності наслідків кримінального правопорушення для особи, інтереси якої представляють.

Наголошено, що окрім дослідження однієї з об'єктивних ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 400-1 КК України, виявляються проблеми здійснення кримінально-правової кваліфікації діяння, пов'язані із необхідністю врахування положень процесуального законодавства, положення якого визначають порядок та підстави представництва, що несе приховані ризики.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, об'єкт кримінального правопорушення, представництво в суді без повноважень.

Вступ. З часу імплементації до Кримінального кодексу України (далі – КК України) правової норми, якою встановлена кримінальна відповідальність за представництво в суді без повноважень (ст. 400-1 КК України) у правозастосуванні виникають питання, які не розкриті під час дослідження вказаної норми з точки зору об'єктивних ознак кримінального правопорушення, що з огляду на відсутність у постановках Верховного Суду висновків щодо застосування цієї норми, утворює підвищений науково-практичний інтерес до неї.

Огляд попередніх досліджень та публікацій. Підґрунтям наукового пошуку стали праці вітчизняних вчених юристів котрі останнім часом проводили дослідження обраного для аналізу предмета дослідження, таких як: Н.О. Антонюк, М.П. Джушман, І.І. Митрофанов, Л.М. Павлюх, О.В. Якимчук та інші.

Виклад основного матеріалу. В теорії кримінального права, свого часу, на підставі систематичного аналізу норм кримінального законо-

давства була розроблена класифікація об'єктів злочину «за вертикаллю», згідно з якою розрізняються загальний, родовий та безпосередній об'єкт кримінального правопорушення [2].

Говорячи про об'єкт, як складову об'єктивної ознаки, то можна взяти за основу думку, що об'єкт кримінального правопорушення – елемент складу кримінального правопорушення, що поєднує в собі ознаки, які характеризують те, проти чого спрямоване кримінальне правопорушення [1].

З точки зору такої класифікації об'єкта кримінального правопорушення можливо встановити об'єкт посягання представництва в суді без повноважень, що надасть можливість належним чином здійснювати кримінально-правову кваліфікацію діяння відповідними суб'єктами правозастосування.

Прийнято вважати, що загальний об'єкт кримінального правопорушення становить сукупність суспільних відносин, які підпадають під кримінально-правову охорону закону про кримінальну відповідальність.

До родового об'єкту кримінального правопорушення більшість науковців відносить тотожні чи однорідні суспільні відносини, які об'єднані за своїм соціальним і економічним змістом, а відтак мають охоронятися єдиною сукупністю взаємозалежних кримінально-правових норм [3].

Побудова Особливої частини КК України свідчить про те, що ідея законодавця полягала у поміщенні кримінально-правових норм в розділи, які є тотожними чи однорідними, в залежності від суспільних відносин, які охороняються.

Разом з тим, як зазначено Лиховою С.Я., необхідно аналізувати такі дві ознаки родового об'єкта, як назва та зміст. Так, на думку вченої, потрібно розкрити зміст більшості назв родового об'єкта, які передбачені в назвах розділів Особливої частини КК. Зокрема, назва розділу визначає, що саме для цієї групи кримінальних правопорушень є загальним, родовим. Кожне конкретне кримінальне правопорушення заподіює шкоду відповідному безпосередньому об'єкту, а зміст родового об'єкта формується з ознак безпосередніх об'єктів [4].

Тому, вважаю, що при встановленні родового об'єкта важливого значення набуває не лише перебування норми КК України у відповідному розділі, а також його безпосередній зміст, що впливає на визначення безпосереднього об'єкта.

Оскільки склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 400-1 КК України, міститься у розділі «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», то його родовим об'єктом можливо визначити суспільні відносини, які виникають під час здійснення правосуддя.

При цьому, оскільки диспозиція норми свідчить про те, що відповідальність встановлюється за представництво без повноважень саме в суді, то правосуддя необхідно розглядати у вузькому значенні, тобто виключно як діяльність судових органів, оскільки деякі вчені, зокрема, С. Мірошніченко, звертали увагу, що нормами кримінального закону закладається досить широке розуміння правосуддя, яке охоплює не лише функціонування органів судової влади, а й діяльність інших суб'єктів, які сприяють його здійсненню [5].

Такий підхід видається доволі виправданим, з огляду на те, що Конституція України та Закон України «Про судоустрій та статус суддів», передбачають здійснення правосуддя лише судами.

Конституційний Суд України також в одному з рішень звернув увагу на те, що правосуддя – це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду та вирішення

в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ» [6].

У такому випадку важливо зазначити, що правосуддя відправляється судами за участі інших суб'єктів, яким також завдається шкода у випадку порушення встановлених правил поведінки, які підпадають під охоронну функцію закону про кримінальну відповідальність, що свідчить про те, що родовий об'єкт кримінального правопорушення «представництво в суді без повноважень» включає також інші охоронювані законодавством суспільні відносини, зокрема, які стосуються надання правової допомоги та реалізації особами власних прав та свобод, що не дозволяє у категоричній формі стверджувати, що родовим об'єктом є виключно правосуддя, а тому це питання підлягає додатковому дослідженню.

Переходячи до дослідження безпосереднього об'єкту кримінального правопорушення - представництво в суді без повноважень, слід вказати, що під безпосереднім об'єктом слід розуміти ті конкретні суспільні відносини, які поставлено законодавцем під охорону певної статті Особливої частини КК України і яким завдається шкоди злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу правопорушення [7].

Таким чином, коли об'єктом кримінального посягання є фактично пов'язані, однак різні за своїм змістом суспільні відносини, то вже при визначенні безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, доцільно застосувати класифікацію об'єкта не лише за «вертикаллю», а також «за горизонталлю», за якою на рівні безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення виділяються основний та додатковий об'єкти [8].

Основним безпосереднім об'єктом слід вважати ті суспільні відносини, які законодавець, приймаючи закон про кримінальну відповідальність, ставить під охорону у першу чергу.

Додатковий безпосередній об'єкт є суспільними відносинами, які також охороняються кримінально-правовою нормою, однак потрапляють під охорону внаслідок посягання на основний безпосередній об'єкт.

З огляду на те, що зміст ст. 400-1 КК України не передбачає наявності протиправного мотиву чи мети, а склад кримінального правопорушення є формальним, а не матеріальним, тобто наслідки вчинення кримінального правопорушення не мають значення для кримінально-правової кваліфікації діяння за вказаної статтею,

то основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення «представництво в суді без повноважень» слід вважати нормальну діяльність суду.

У такому випадку, представник, який не був уповноважений на здійснення представництва особою, яка є учасником фактично використовує суд, який здійснює правосуддя та вирішує питання, віднесені до його юрисдикції, як засіб вчинення кримінального правопорушення, враховуючи те, що вказане кримінальне правопорушення може бути вчинене лише з прямим умислом.

Зазначене має своїм наслідком те, що відправлення правосуддя не призводить до правових наслідків, безпосередньо судовий процес здійснюється із порушенням прав та свобод заявленого учасника справи, а державні органи витрачають свої ресурси даремно.

Говорячи про додатковий безпосередній об'єкт, то слід звернути увагу, що диспозиція ч. 1 ст. 400-1 КК України вказує на відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордеру відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги.

Викладене свідчить про те, що поруч із посяганням на нормальну діяльність суду, шкоди зазнають також права людини на вільний вибір захисника своїх прав, доступ до правосуддя, а також інші права людини, порушення яких може вважатися наслідком кримінального правопорушення, як то втрата права власності або його безпідставне набуття тощо, в залежності від вчиненого діяння.

Висновки. Підводячи підсумок, слід також розглянути думку, що сам по собі факт представництва в суді без повноважень, не обов'язково призводить до шкоди правосуддю або учаснику справи, інтереси якого представляють.

Відомо, що розгляд справ судами здійснюється у випадках та порядку, визначених процесуальним законом (частина 2 статті 22 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Так, порядок здійснення цивільного судочинства встановлений Цивільним процесуальним кодексом України (стаття 1 ЦПК України), порядок здійснення господарського судочинства встановлений Господарським процесуальним кодексом України (стаття 1 ГПК України), порядок здійснення адміністративного судочинства встановлений Кодексом адміністративного судочинства

України (стаття 1 КАС України), порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення Кодексом України про адміністративні правопорушення (стаття 246 КупАП:), порядок кримінального провадження Кримінальним процесуальним кодексом України (стаття 1 КПК України).

Процесуальні закони містять вимоги до особи, яка здійснює представництво, про надання документального підтвердження наявності повноважень, представляти інтереси іншої особи.

У цьому випадку встановлена КК України кримінальна відповідальність за представництво в суді без повноважень може містити ознаки складу кримінального правопорушення, однак, з точки зору прав особи, яку представляють, порушення прав може не відбуватися.

До прикладу, у випадку надання адвокатом під час розгляду справи в суді на підтвердження своїх повноважень ордеру про надання правничої (правової) допомоги, виданого на підставі договору про надання правової допомоги, строк дії якого закінчується в ході тривалого розгляду справи, виникають ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 400-1 КК України, у випадку продовження розгляду справи.

У такому випадку, адвокат, усвідомлюючи, що строк дії договору про надання правової допомоги закінчився, продовжує представляти інтереси особи в суді, однак, особа, представництво якої здійснюється, не заперечує свого волевиявлення, щодо його представництва в суді обраним ним захисником своїх прав, згодом укладаючи додаткову угоду, якою строк дії договору продовжується або укладаючи новий договір про надання правової допомоги.

У такій ситуації зазначена норма утворює підстави для початку досудового розслідування кримінального правопорушення щодо осіб, які здійснюють представництво інтересів в судах, за відсутності належного підтвердження своїх повноважень, а також притягнення їх до кримінальної відповідальності, фактично через порушення вимог процесуального законодавства, в частині належного оформлення повноважень на представництво.

Викладене утворює низку питань, які підлягають додатковому дослідженню, враховуючи питання необхідності кримінально-правової охорони вказаних суспільних відносин, а також віднесення діяння до кримінального правопорушення із формальним, а не матеріальним складом.

Список літератури:

1. Тацій В.Я., Пономаренко Ю.А. Об'єкт кримінального правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. Вип. 2(18). С. 207-210
2. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник /Баулін Ю. В. та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. 608 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник для юрид. вузів і фак. / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. К.: Юрінком Інтер; Право, 2000. 416 с.
4. Лихова С. Я. Кримінально-правова охорона трудових прав. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. № 1 (31). С. 30–36.
5. Мірошниченко С. С. Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. Національна академія прокуратури України. К., 2012. 40 с.
6. Про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньо - економічного підприємства «Славутич-Сталь» щодо тлумачення ст. 124 Конституції України і Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» : ухвала Конституційного Суду України від 14 жовтня 2007 року № 44-з. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vz44u710-97#Text>
7. Бажанов М.І. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, В.В. Сташис, В.Я.Тацій. Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. С. 99
8. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: навчальний посібник. Харків: УкрЮА, 1994. 76 с.

Doroshenko K.K. PROBLEMS OF DETERMINING THE OBJECT OF ENCROACHMENT OF REPRESENTATION IN COURT WITHOUT AUTHORITY

Determination of the object of a criminal offense is an important condition for proper law enforcement in the course of making procedural decisions by the relevant subjects. Determination of the object of a criminal offense is especially important when adopting a new law on criminal liability, which introduces new provisions to the Criminal Code of Ukraine aimed at criminal law protection of social relations.

This article proposes to examine the object of the criminal offense of representation in court without authority using the three-stage vertical approach which has been used by national scholars for a long time, and also horizontally when determining the direct object of the offense.

Through the prism of studying the object of a criminal offense, the author clarifies the circumstances which have a significant impact on other components of a criminal offense, and also raises the issue of expediency of criminalization of an act, provided that there are no consequences of a criminal offense for the person whose interests are represented.

The purpose of the article is to clarify the object of the criminal offense of representation in court without authorization under Article 400-1 of the Criminal Code of Ukraine.

The scientific novelty of the work lies in the fact that in addition to the study of one of the objective features of the criminal offense under Article 400-1 of the Criminal Code of Ukraine, the author identifies the problems of criminal law qualification of the act related to the need to take into account the provisions of procedural law, which determine the procedure and grounds for representation which carries hidden risks.

Key words: *criminal offense, object of criminal offense, representation in court without authority.*